

Rosta Petronella¹, Siposné dr. Kecskeméthy Klára²

KATASZTRÓFATURIZMUS ÉS A HAIYAN/YOLANDA TÁJFUN³

A katasztrófaturizmus sajnálatos módon, Magyarországon igen csekély szakirodalommal rendelkezik, a fogalma sem definiált, azonban a turizmusföldrajznak vannak neves hazai szakértői. Ezzel ellentétben az angolszász irodalom mind a fogalom, mind a katasztrófaturizmus definíciója és változatossága (grief tourism, disaster tourism, dark tourism, thanatourism stb.) tekintetében előttünk jár. Komoly egyetemek, kutató intézetek foglalkoznak ezzel a témával behatóan. A cikkben a Yolanda tájfun esettanulmány segítségével próbáltuk megvilágítani ezt a rendkívül megosztó jelenséget, amely számos morális és etikai kérdést is felvet, hiszen az áldozatokat holtukban is megilleti az emberi méltósághoz való jog.

2013 novemberében érte el a Fülöp-szigeteket a 8.1-es erősségű Haiyan, helyi nevén Yolanda tájfun. A katasztrófában 6201 ember vesztette életét a hivatalos jelentés szerint és még további 1785 személyt eltűntnek nyilvánítottak. A tájfun nemcsak emberéleteket követelt, hanem óriási pusztítást okozott az ország infrastruktúrájában is, többek között a Tacloban található nemzetközi repülőtér is megsemmisült, amely akadályozta a mentőcsapatok és segélyszállítmányok megérkezését. Az esemény felkeltette a katasztrófaturisták érdeklődését is.

A Turisztikai Világszervezet a honlapján arra buzdítja az utazókat, hogy látogassanak el a katasztrófa sújtotta területekre, mert ezzel segítik az ország gazdaságának mielőbbi helyreállítását. Hazánkban is szinte kizárólag negatívumok kapcsolódnak csak a katasztrófaturizmushoz, vannak azonban olyan pozitív példák a világban, ahol ezt a fajta turizmust egy adott katasztrófa- sújtotta régió/térség fejlesztésére fordítják. A nemzetközi szervezetek (NATO EADCRC, UN OCHA stb.) és a hazai szervezetek, hivatásos és civil mentő- és segélyszervezetek fontos szerepet töltenek be a mentésben és helyreállításban.

Kulcsszó: turizmus földrajz, katasztrófaturizmus, sötét turizmus, Haiyan/Yolanda tájfun

DISASTER TOURISM AND HAIYAN/YOLANDA TYPHOON

Tourism connected with natural disasters has no special bibliography, even the expression has no clear definition in Hungary – despite the fact that there are several experts of geography of tourism. Contrary with this status in Hungary it is a special field in the United Kingdom with exact definitions and several sub-categories (grief tourism, disaster tourism, dark tourism, thanatourism). Universities, research institutes have been dealing with this issue, making analysis in this matter. Through the case study of Yolanda typhoon we have tried to clarify this phenomenon which generates a lot of moral and ethical questions – since the victims also have the right for human dignity.

The high intensity (8,1 degree in the Dvorak hurricane intensity scale) typhoon called Haiyan (or Yolanda by the local people) reached the Philippines in November of 2013.

The official death toll of the disaster raised to 6.201 people while 1.785 people has been registered as missing.

The typhoon claimed not only human life, but also caused huge devastation in the country's infrastructure, among others the international airport of Tacloban had been completely destroyed which finally made the arrival of rescue forces and aid cargo impossible. The event has attracted the interest of a disaster tourist.

World Tourist Organisation website encourages travelers to visit the disaster-hit areas, as this will help the recovery of the local economy of the country.

In Hungary there are only negative associations to disaster tourism – while there are positive examples all around the world: the incomes of this kind of tourism will be spent for reconstruction. International (NATO, EADCRC, UN, OCHA etc.), local organisations, official, civil rescue and relief organizations take important role in rescue and reconstruction work.

Keywords: geography of tourism, disaster tourism, dark tourism, Haiyan/Yolanda typhoon

¹ Nemzeti Közszolgálati Egyetem, E-mail: rosta.petronella@gmail.com

² Nemzeti Közszolgálati Egyetem, E-mail: siposne.kecsekemethy.klara@uni-nke.hu

³ Bírálta: Prof. dr. Szabó Sándor egyetemi tanár, Nemzeti Közszolgálati Egyetem, E-mail: szabo.sandor@uni-nke.hu

BEVEZETÉS

A turizmus az ókortól kezdve végigkísérte és jellemezte a történelmi korszakokat, az emberi történelem szerves részét képezi, tömegjelenséggé azonban csak a 20. század második felében vált. Széles társadalmi rétegek kapcsolódtak be a turizmusba, mert a jövedelmi viszonyaik és a fizetett szabadság ezt lehetővé tette számukra. Kinyílt a világ, a társadalom egyre szélesedő rétege engedhette meg magának az utazást közelebbi, távolabbi helyekre. A globalizáció, a modern közlekedési eszközök, a fejlett közlekedési hálózat, az utazásszervezők és közvetítők jelentősen hozzájárultak ehhez. Egyre újabb és újabb távoli, kevésbé ismert régiók, térségek, országok, területek kapcsolódnak be a turizmusba, mert az emberek szabadon választják meg hova, milyen céllal és mennyi időre utaznak.⁴

Megkülönböztetünk poszt-modern és modern turizmust. A poszt-modern turizmus a jólétben élő, fejlett országokban élő középosztály turizmusa. Jellemzője, hogy igen gazdag, magas vásárlóerővel rendelkező réteg, különleges, extrém és/vagy luxus helyszínekre utazik. Az exkluzív turizmusban résztvevő turisták magas színvonalú szolgáltatásokat vesznek igénybe, sokszor presztízs-okokból utaznak, legalább közép-, de inkább magasabb kategóriájú szálláshelyeken szállnak meg, folyamatosan veszik igénybe a vendéglátás- és szolgáltatások széles körét.

A modern (vagy más szóval tömeges) turizmus a szegényebb országok vagy szegényebb emberek turizmusa, akik számára a pénz sokkal fontosabb, mint a fantázia, az önmegvalósítás vagy a virtuális világ élvezete. A tömegturizmus jelen van a legtöbb fejlett országban is, mivel sok szegényebb ember él ott is elsősorban a munkások, rosszul fizetett alkalmazottak és azok családjai. A modern vagy tömegturizmus az átlagos anyagi lehetőségekkel rendelkező emberek utazási formája, az alacsony vásárlóerővel rendelkező turisták veszik igénybe, kisebb távolságokra utaznak, rövidebb ideig tartózkodnak az üdülés/nyaralás helyszínén. A tömeges turisták jövedelmük alapján a közepes kategóriánál gyengébb szálláshelyen szállnak meg, a vendéglátó ellátást csak részben tudják igénybe venni, és a szolgáltatások közül csak keveset tudnak megvásárolni.⁵

A turizmus földrajz az idegenforgalmi lehetőségek, adottságok és fogadóképesség szempontjai szerint a környezetet, egy adott terület idegenforgalmi adottságait komplexen vizsgálja. Figyelembe veszi az adott térség, régió, település turisztikai adottságait, amelyen a földrajzi környezet olyan természeti, társadalmi, gazdasági és kulturális tényezőit értjük, amelyek vonzerőt jelentenek az utazni vágyók számára.

A turizmus földrajz a természeti adottságokon belül vizsgálja az adott terület, régió, település földrajzi fekvését, megközelíthetőségét, éghajlatát, domborzatát, vízrajzát (folyók, tavak, gyógy- és termálvizek), állat- és növényvilágát, valamint egyéb különleges természeti jelenségeit (barlangok, tűzhányók, gleccserek stb.).

⁴ Aubert Antal: 23. A globális turizmus jellemzői és trendjei geográfiai megközelítésben, 646–666. oldalak, In: Tóth József: Világföldrajz.

⁵ Árva László: Új típusú turizmus, új típusú turizmus marketing a poszt-indusztriális korban, Szolnoki Főiskola, 2012. p. 116.

E környezeti adottságok egységes, komplex rendszerben hatnak egymásra, az adottságok együttes megléte a kedvező területi elhelyezkedéssel jelentős vonzerőt jelent. A turizmus és a környezet egymással kölcsönhatásban van. A természeti tényezők és adottságok önmagukban nem teszik lehetővé az idegenforgalmat. A turista a természeti környezetben is elvárja a különböző kényelmi, ellátási feltételeket és szolgáltatásokat.

A földrajzi fekvésnél meghatározó tényező a távolsági tényező, a költségek, az időtényező, a fáradtság és a közlekedési helyzet. A fogadóterület aktív turizmusának volumene nagyban függ az adott régió, terület, település közlekedési fejlettségétől és a közlekedési eszközöktől (közúti, vasúti, légi és vízi közlekedés). Közlekedési adottságok fontos tényezői a kiépítettség színvonala, technikai korszerűsége, a biztonság, a pontosság és a tömegközlekedés megléte.

Meghatározó tényező lehet a népesség és településszerkezet, a települések megközelíthetősége, adottságai, a rendelkezésre álló szálláshely minősége és mennyisége, a település népességének nyelvtudása és a lakosság turizmusban dolgozó aránya. Az idegenforgalmi fogadóképesség megítélésében fontos az infrastruktúra és a kommunális ellátottság (víz, villany, gáz, szennyvíz, szemét, parkolók), elszállásolási lehetőségek, (színvonal, mennyiség), szórakozási, sportolási, kulturális lehetőségek (lovasskola, golfpálya, játékkaszinó, élménypark), egyéb idegenforgalmi szolgáltatások (idegenvezetés, tolmácsolás, gépkocsi bérlés, tourinform irodák).

A turizmus földrajz szerint mérlegelési szempont lehet az adott célország politikai berendezkedése (demokrácia, szabad mozgás korlátozása).

A KATASZTRÓFATURIZMUS

A turizmus földrajz kiemelten foglalkozik az utazás motívumával, megkülönbözteti a pihenés, kikapcsolódás és üdülés, barátok és rokonok meglátogatása, üzleti és hivatalos utak, egészségügy, gyógykezelés, vallás-zarándoklat és egyéb célú utazásokat.

A szabadidős turizmus sorába az üdülési-, a falusi-, a kulturális-, az oktatási célú-, a látogató-, az egészség-, a sport-, a kiránduló-, a hétvégi-, a vallási-, a szórakozási-, élmény és kaland-, a bevásárló-, a hobbi- és a zöld vagy ökoturizmus tartozik.

A szórakozási, élmény és kalandturizmus különleges élményeket, szórakozási lehetőségeket, kalandokat és maradandó benyomásokat kínálnak. Ide sorolhatjuk a buliturizmust (London-Budapest), a szex-turizmust (Thaiföld, gyerekprostitúció), a kaszinóturizmust (Las Vegas, Monte Carlo, Macao), a kockázatturizmust (paintball, bungee jumping), az úrturizmust,⁶ ide sorolja a szakirodalom a katasztrófaturizmust (cunami, tájfun, földrengés stb.) is.

A turizmus földrajz egy új ága mintegy két évtizede jelent meg. A magyar nyelvű forrásokban a katasztrófaturizmus fogalmát használják, az terjedt el. Napjainkban a természeti

⁶ Manapság a rendkívül gazdag emberek egyik extrém szórakozása és kalandvágya az úrturizmus. Dennis Tito, 60 éves amerikai multimilliomos volt 2001 áprilisában húszmillió dollárért töltött el több napot a világűrben a Nemzetközi Űrállomáson. 2002 áprilisában szintén 20 millió dollárért lett űrhajós a 28 éves dél-afrikai milliomos Mark Shuttleworth.

katasztrófák, a háborús konfliktusok, polgárháborúk iránt egyre több veszélyeket kereső turista érdeklődik. A média szerepe és jelenléte életünkben jelentősen elősegíti a kíváncsiság és az élvhajzász kialakulását. A média felelőssége megjelenik, hiszen a híryanagok eladhatóságánál fontos szempont az a felfogás, hogy a rossz hír a jó hír.⁷

Az emberek különféleképpen ítélik meg a katasztrófaturizmust. A katasztrófaturizmus erkölcsi kérdéseket vet fel, és megítélése megosztja az embereket. Vannak olyanok, akik elítélik a kalandvágytól és kíváncsiságtól vezérelt katasztrófa sújtotta területekre utazó turistákat, akik fényképeket és videót készítenek az általuk különlegesnek tartott eseményekről. Ami a turisták számára különleges, az a valóságban emberi nyomorúságot, reményvesztettséget, betegséget, járványokat, pusztulást és halált jelent.

A katasztrófaturisták élményekkel gazdagabban térnek haza, ahol a figyelem középpontjába kerülnek, azzal, hogy elmesélik ismerőseiknek mit láttak, éltek át. Azonban nemcsak a kis közösségek szintjén szeretnének egy rövid időre az érdeklődés középpontjába kerülni, ezért a Facebookra, Twitterre, Youtube-ra és egyéb közösségi portálokra kommenteket posztolnak és fényképeket tesznek fel. Gyakran az emberi méltóságot sértő képeket osztanak meg a világgal. Erre elrettentő példa volt a Haiyan-Yolanda tájfun, amikor a helyszínre érkező tudósítók is temetetlen halottakról készítettek fényképeket, amelyek bejárták a világsajtót. Ezeket az embereket még a holtukban is megilleti az emberi méltósághoz való jog.

Sokan nem is értik, miért baj az, hogy vannak olyan turisták, akik a kíváncsiságuk kielégítése és kalandvágy céljából veszélyes helyzeteket keresnek és a biztonságosnak nem mondható területekre utaznak. Az izgalmat, veszélyeket kedvelő turisták azonnal felkeresik a katasztrófa sújtotta helyeket.⁸

Azonban a turisták jelentős hányada a veszélytelen régiókat részesíti előnyben. A katasztrófák, környezeti veszélyek (hurrikán, cunami, földrengés, járvány) visszatartják az utazókat ezektől a helyektől. Az emberek többsége inkább lemondja a katasztrófa sújtotta övezetekbe tervezett utazását, illetve a lehető leggyorsabban távozik onnan, ha ott éri az esemény, és ha erre van még lehetősége.

Az angolszász forrásokban a halálhoz, a katasztrófákhoz, emberi szenvedésekhez kapcsolódó sajátos turizmus fogalma és megnevezése rendkívül sokszínű. John Lennon és Malcolm Foley a fekete vagy sötét turizmus (dark tourism) fogalmát 1996-ban használta először. A fekete turizmus (bánat turizmusként is szokták emlegetni) halállal és tragédiával kapcsolódik össze. Vizsgálták és elemezték azokat a halálhoz kapcsolódó helyszíneket, amelyek a látogatókat és a bémésködőket vonzzák, valamint a turisták motivációit és annak erkölcsi következményeit is.⁹ A sötét turizmus, olyan emberi atrocitások és népirtások helyszíneinek felkeresését is jelenti, mint a Nanjing mészárlás emlékhelye (Memorial Hall) és a Tuol Sleng Népiirtás Múzeum Kambodzsában.

⁷ Palanca Attila: Mi is az katasztrófaturizmus? Korunk, 2012. február, III. évfolyam, p. 22–29., Ambrusz József: Katasztrófaturizmus, Kézirat, Budapest, 2013. p. 13.

⁸ Kardos Zoltánné: Turisztikai ismeretek, egyetemi tankönyv, Keszthely, 2011. 117 oldal

⁹ Part 1: Dark Tourism: Theories and concepts, In: Richard Sharpley and Philip R. Stone: The Darker Side of Travel, The Theory and Practice of Dark Tourism, Channel View Publication, Bristol-Buffalo-Toronto, 2009. p. 286.

Philip Stone¹⁰ szintén foglalkozik a sötét turizmussal, számos tanulmányt és könyvet írt ebben a témában. Kísérletet tett a sötét turizmus erkölcsi és társadalmi hatásainak meghatározására, egyben rámutatott arra, hogy ezeken a helyeken az egyéneket összehozza a bánat és a halál.

Tony Seaton vezette be a „thanatourism”¹¹ kifejezést, amely a görög thanatos, halál szóból ered. Bár kapcsolódik az ún. sötét turizmushoz, de inkább az erőszakos halálra specializálódik. A fő vonzerő ezeken a helyeken a történelmi érték, nem pedig a halál és a szenvedés. Ez magába foglalja a csatateret (Culloden Skócia) és kastélyok (Bran kastély-Töröcsvári kastély vagy közismertebb nevén a Drakula kastély, Vlad Tepes Poienari vára Románia) látogatását. Ide tartozik a természeti vagy ember-okozta katasztrófa helyszínek felkeresése (Hiroshima Peace Memorial Park Japán,¹² Csernobil Ukrajna,¹³ Ground Zero New York,¹⁴ auswitzi koncentrációs tábor,¹⁵ Beaumaris kastély Wales; Tower London).

Thomas Blom a morbid turizmus,¹⁶ Chris Rojek a „black spot”, mások a bánat turizmus kifejezést használják.¹⁷ Maximiliano E. Korstanje a tragédiák, a katasztrófák helyszínei és a szentélyek látogatását kutatja.¹⁸

A sötét turizmus segíthet a társadalom tagjainak a katasztrófák feldolgozásában, a gyógyulási folyamatban, amely a halál elfogadását és a megbékélést segíti elő. A sötét turizmust sokan egyfajta kizsákmányolásnak tekintik. A turisták érzelmi reakcióit a helyszínen megkísérlik kihasználni, a cél minden esetben az, hogy minél nagyobb profitra tegyenek szert.

Nagyon jó példa erre az olyan helyszínek iránt megnyilvánuló érdeklődés, mint a Ground Zero-New York, amely lehetővé teszi a sötét turizmushoz kapcsolódó kereskedelmi tevékenységet.¹⁹ A szeptember 11-i terrortámadás után rövid időn belül zarándokhely, nemzeti kegyhely, az üzleti nyereszkesedés és a sötét turizmus egyik kiemelt népszerűsége szert tett helyszíne lett. Turisták millió látogattak el a „nagy gödörhöz”.

A halál „vámszedőinek” a jelenléte, az üzletelés morális szempontokat vetett fel és megosztja napjainkban is a társadalmat. Az amerikaiak, New York lakosai a helyszínen a tiszteletüket rótták és róják le, a sok New Yorkba látogató turista számára azonban turisztikai látványossággá vált. Azok az idegenvezetők, akik megmutatták - persze jó pénzért - a tűzoltók

¹⁰ Dark Tourism Research, University of Central Lancashire honlap <http://www.dark-tourism.org.uk/>, (Megnyitva 2014. január 5.)

¹¹ Seaton, A. (1996) Guided by the dark: From thanatopsis to thanatourism. *International Journal of Heritage Studies* 2 (4), pp. 234–244.

¹² Forrás: Hiroshima Peace Memorial honlapja: http://www.pcf.city.hiroshima.jp/index_e2.html, (Megnyitva 2014. január 5.)

¹³ Lásd Chernobyl Tour, Official Provider of Chernobyl Exclusion Zone honlapját <https://www.chernobyl-tour.com/english>, (Megnyitva 2014. január 5.)

¹⁴ One World Trade Center honlap <http://www.wtc.com/about/freedom-tower>, (Megnyitva 2014. január 5.)

¹⁵ Memorial and Museum Auschwitz-Birkenau honlap <http://en.auschwitz.org/m/>, (Megnyitva 2014. január 5.)

¹⁶ Blom, Thomas (2000) Morbid tourism: A postmodern market niche with an example from Althorp. *Norwegian Journal of Geography* 54 (1), pp. 29–36.

¹⁷ Lásd www.grief-tourism.com honlapot, ahol a grief tourism különböző típusait (battlefield, cemetery, disaster, ghost, holocaust, prison, thanatourism), valamint kiemelt turisztikai célpontokat lehet megsejlelni. (Megnyitva 2014. január 15.)

¹⁸ Korstanje, M. 2012. "Review of The Discourse of Tragedy : what Cromagnon Represents". *Essays in Philosophy*, Vol. 13 (1), pp. 392–394. Oregon, USA

¹⁹ Jayson Blair: Tragedy turns to tourism at Ground Zero, *The Age*, June 29 2002 <http://www.theage.com.au/articles/2002/06/28/1023864657451.html>, (Megnyitva 2014. január 15.)

által felhúzott amerikai zászló helyét, vagy túrát vezetnek a Ground Zero körül, ezt támogatják. A turisták emléktárgyakra költhetik a pénzüket (kiadvány, póló, kitűző, képeslap, mágnes, WC-papír Osama bin Laden fényképével), fényképek, videofelvételek tucatjait készíthetik a helyszínről. A Ground Zero-nál életüket vesztettek hozzátartozói emlékezni mennek szeretteikre, sokaknak ez csak hátborzongató attrakció, másoknak meg pénzcsinálási lehetőség. Így van ez napjainkban is, amikor idegenvezetői túrákat szerveznek a Ground Zero-hoz és a 9–11 Memorialhoz.²⁰ A túravezetők olyan new yorkiak, akiknek személyes kötődésük van 9/11-hez, túlélők vagy a World Trade Center korábbi alkalmazottai, és azok, akik részt vettek a helyreállítási és újjáépítési erőfeszítésekben.

A sötét turizmus korai példái között a római gladiátor játékok találhatók. A gladiátor játékokhoz tartozó halál és a szenvedés, és az erre kíváncsi nézők miatt, a római Colosseum tekinthető a sötét turisztikai látványosságok egyik elsőjének. A középkortól egészen a 19. századig folyó nyilvános kivégzések, az elrettentés és a megtorlás eseményei voltak. Más korai példákat is találunk a sötét turizmusra, a viktoriánus időszak hullaházi túrái, Madame Tussaud Horror Kamrája, vagy a tizenkilencedik századi „korrekciós ház”, ahol a fizetős látogatók befogadására galériák épültek, onnan nézhették végig a korbácsolást. A sötét turizmus az elmúlt évszázadban vált szélesebb körűvé és változatossá.²¹

Különbséget kell tennünk a sötét turizmus úticélja kialakulásában. Vannak a szándékosan megépített helyek, látnivalók, kiállítások, amelyek értelmezik, újraértelmezik vagy bemutatják a halállal kapcsolatos eseményeket, cselekményeket, és az úgynevezett „véletlen” vagy nem tudatosan kialakult helyszínek. Olyan területek, mint például a temetők, emlékhelyek, vagy a katasztrófák helyszínei, amelyek turisztikai látványosságokká váltak és tragikus eseményekhez kapcsolódnak.²²

A YOLANDA TÁJFUN ÉS A KATASZTRÓFATURIZMUS

A katasztrófaturizmus egyik helyszíne a Yolanda tájfun pusztította Fülöp-szigeteki térség. A Fülöp-szigetek Délkelet-Ázsiában helyezkednek el, mintegy 300 000 km² területen. A szigetcsoportot Ferdinand Magellán fedezte fel 1521-ben és II. Fülöp spanyol királyról nevezte el, tengerpartja 36 289 km hosszú és 7107 szigetet foglal magába (ebből mintegy 800 lakott). A Fülöp-szigetek államformája elnöki köztársaság, fővárosa Manila, népessége 2013. júliusi adatok szerint 105 720 644 fő.²³

Éghajlatára a monszun²⁴ jellemző, amely kialakulását a kontinensek és az óceánok eltérő hőmérséklete okozza. A monszun az arab mauszín szóból származik, ami évszakot jelent. A kifejezés nem a csapadékra, hanem az évszakai szélirány-változásra vonatkozik. Nyáron a

²⁰ 911 Ground Zero Tour honlap <http://www.911groundzero.com/?gclid=CPKbl8S36rsCFUZY3god8w8AGg>, (Megnyitva 2014. január 6.)

²¹ Stone, Philip: A Dark Tourism Spectrum: towards a typology of death and macabre related tourist sites, attractions and exhibitions, *Tourism*, Vol. 54, No. 2/ 2006/ pp. 145–160.

²² Seaton A. V. (1996) Guided by the Dark: from thanatopsis to thanatourism. *Journal of Heritage Studies*, 2 (4), pp. 234–244.

²³ Philippines, <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/rp.html>, (Megnyitás dátuma: 2014. január 14.)

²⁴ Monszun éghajlat, <http://www.vilaglex.hu/Lexikon/Html/Monszun.htm>, (Megnyitás dátuma: 2014. január 14.)

tenger felől a szárazföld felé fúj, és csapadékot hoz. Ekkor a kontinens levegője sokkal melegebb, mint a víz felszíne, ezért a levegő a víz felől a szárazföld felé áramlik. A nedves levegő és a kontinentális eredetű légtömegek találkozása idézi elő a bőséges csapadékot. Télen ez az áramlás fordított, a kontinens felől a tenger felé fúj, ez száraz szél.

Az egyik legaktívabb geológiai térség, a csendes-óceáni „Tűzgyűrű” mentén fekvő délkelet-ázsiai szigetországban gyakoriak a földrengések. 2013. október 15-én 8 óra 12 perckor a Richter-skála²⁵ szerinti 7,2 erősségű földrengés rázta meg a térséget. A várható eseményekkel kapcsolatban nem adtak ki szökőár riasztást a csendes-óceáni térségre, mert a rengés epicentruma a szárazföldön, Bohol szigetén Carmen városában volt, a föld felszíne alatt 56 km-es mélységben. A földrengés több mint 100 áldozatot követelt, amelyből a legtöbbet Bohol térségében regisztráltak.²⁶ A rengés még több áldozatot szedett volna, de a földrengés napja az íd al-adha (áldozati ünnep) nevezetű muzulmán ünnepre esett, így az emberek nagy része nem a munkahelyén, iskolában tartózkodott, hanem otthonában. A rengés és annak több utórengése épületeket, lakóházakat, számos utat és hidat rongált meg. Épületek omlottak össze, sok helyen nem volt áramszolgáltatás, a hatóságok sátrakat állítottak fel, hogy átmeneti lehetőséget nyújtsanak a fedél nélkül maradt emberek számára. A rengés után két nappal később, a Fülöp-szigetek központi részét újabb földrengés rázta meg, amelynek Richter-magnitúdója 5,5 pont volt. A földrengés epicentruma szintén Bohol szigetén, 18 kilométerre Tagbilaran városától, 1 km mélységben volt.²⁷

Ebben a földrengés utáni kaotikus állapotban érte a Fülöp-szigeteket a Yolanda tájfun pusztítása, amely sokaknak esélyt sem adott a túlélésre.

A YOLANDA TÁJFUN²⁸

A Fülöp-szigetek földrajzi fekvése miatt éves átlagban 20 tájfun halad át a szigetországon. 2013 novemberében pusztított a Fülöp-szigeteken a Haiyan²⁹ (Yolanda) trópusi ciklon. A tájfun előrejelzésében a Pearl Haborban (Hawaii) települt amerikai haditengerészet-légierő központnak a Joint Typhoon Warning Center-nek (JTWC) szerepe volt, mert e központ alaprendeltetése a Csendes-óceán északnyugati és a déli részén, az Indiai-óceánon, valamint Mikronézia térségében kialakuló trópusi ciklonok előrejelzése. A JTWC november 2-án egy alacsony nyomású területet figyelt meg Mikronézia térségében, amely az akkori előrejelzés szerint 72 órán belül trópusi viharrá alakult át. A Japán Meteorológiai Szolgálat³⁰ is november 2-án regisztrálta a vihar kialakulását a Csendes-óceánon, a Fülöp-szigetektől keletre,

²⁵ Charles Francis Richter (1900. április 26–1985. szeptember 30.) tette közzé 1935-ben. Ez a skála a földrengés méretét/magnitúdóját határozza meg 0–10-ig terjedő skálán.

<http://www.katasztrofak.abbcenter.com/?id=58021&cim=1>, – Richter skála (Megnyitás dátuma: 2014. január 14.)

²⁶ Lásd National Disaster Risk Reduction and Management Center, SitRep No. 13. Effects of Magnitude 7.2 Sagbayan, Bohol Earthquake, <http://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/NDRRMC%20Update%20-%20Sitrep%20No%2013%20re%20Bohol%20EQ.pdf>, (Megnyitva 2014. január 18.)

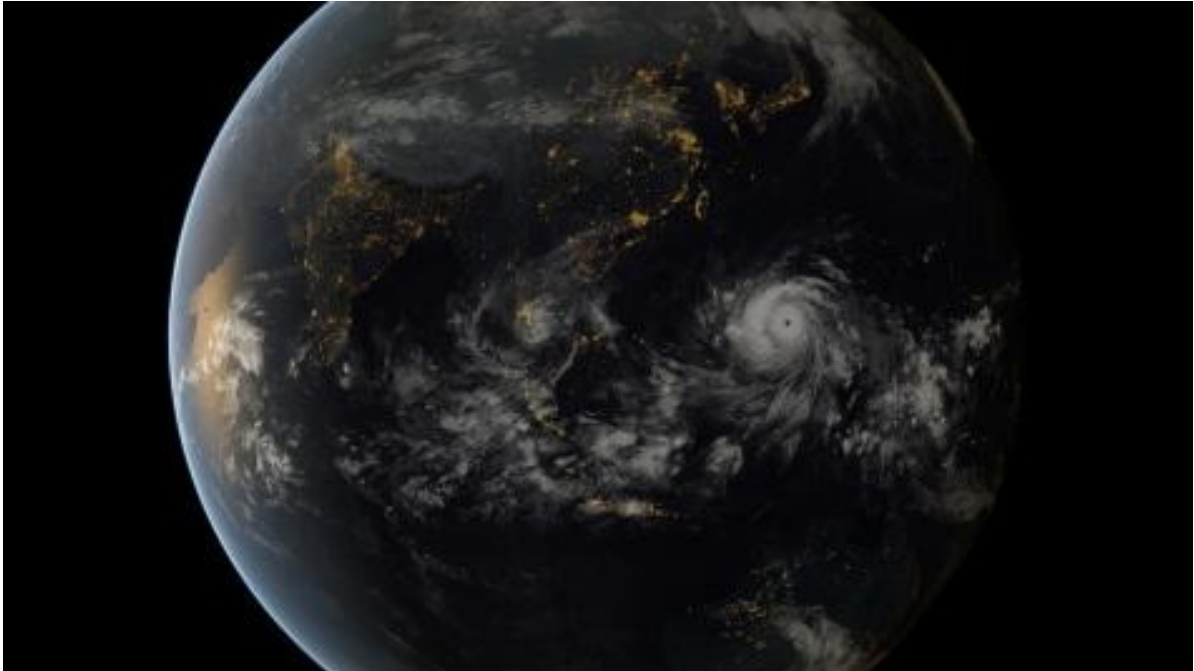
²⁷ Földrengés a Fülöp-szigeteken, http://hvg.hu/vilag/20131015_foldrenges_fulop_szigetek, (Megnyitva 2014. január 14.) Újabb földrengés a Fülöp-szigeteken, http://hungarian.ruvr.ru/2013_10_17/Ujabb-foldrenges-a-Fulop-szigeteken, (Megnyitva 2014. január 14.)

²⁸ A Fülöp-szigetek saját elnevezést használnak a térségben kialakult tájfunokra. Lásd <http://www.pagasa.dost.gov.ph/genmet/rpnames.html>, (Megnyitva 2014. január 18.)

²⁹ A nevét egy tengeri viharadár-alfaj kínai elnevezéséről kapta.

³⁰ Japan Meteorological Agency honlapja <http://www.jma.go.jp/jma/indexe.html>, (Megnyitva 2014. január 19.)

Indonéziától északra. Eleinte egy feltűnően alacsony légnyomással járó légköri anomáliának tűnt, de két nap múlva a japánok trópusi viharnak minősítették. A trópusi vihar nyugati irányba tartott, és aggasztó módon erősödött, majd amikor áthaladt a mikronéziai szigetvilágon a vihar a tájfun (200 km/h-nál erősebb szellőkések), később a legsúlyosabb trópusi vihar, az ötödik kategóriás szupertájfun besorolást kapta. A Yolanda november 5-én erősödött trópusi viharból tájfunná.³¹ Helyi idő szerint november 6-án este, illetve 7-én hajnalban a tájfun Palau szigeténél járt, a szellőkések ekkor elérték a 310 km/h-t.

1. ábra A Yolanda szupertájfun³²

A trópusi ciklonokat az úgynevezett Dvorak-skálán mérik, amely 1–8-ig rangsorolja őket az erősségük alapján. Az 1. sz. táblázat a fent említett skála erősségi fokozatait ismerteti.

ERŐSSÉG	ÁLTALÁNOS SZÉLLÖKÉS (km/h)	KÖZÉPPONTI LÉGNYOMÁS (hPa)
1	45 alatt	1000 fölött
1,5	45 fölött	1000 fölött
2	55 fölött	1000 körül
2,5	65 fölött	1000 körül
3	80 fölött	995-1000
3,5	100 fölött	985-995
4	100-120	980-985
4,5	120-140	975-980

³¹ Lásd National Oceanic and Atmospheric Administration honlap november 5-i előrejelzését a Haiyan trópusi viharról. <http://weather.noaa.gov/pub/data/raw/wt/wtpq33.pgum.tcp.pq3.txt>, (Megnyitva 2014. január 18.)

³² (Forrás: A Myriad of Sojourns honlap.

<http://amyriados.wordpress.com/2013/11/08/a-photo-of-typhoon-yolandahaiyan-before-hitting-the-philippines-captured-by-the-japan-meteorological-agency-and-the-european-organisation-for-the-exploitation-of-meteorological-satellites/>, (Megnyitva: 2014. január 14.)

5	140-165	955-975
5,5	165-190	940-955
6	190-210	925-940
6,5	210-235	915-925
7	235-260	900-915
7,5	260-290	880-900
8	290-315	860-880
8+	315 fölött	860 alatt

1. sz. táblázat A Dvorak-skála³³

A Yolanda tájfun túllépte ennek a skálának a maximális értékét, ugyanis 8,1-es erősséget állapítottak meg az esetében. A 2005-ben New Orleans-t letaroló Katrina, illetve a 2012 októberében New Yorkra lecsapó Sandy 902, illetve 940 hPa nyomást mutatott, a Haiyan/Yolanda középpontjában pedig a légnyomás 895 hPa volt.³⁴ Az említettek ellenére nem ez volt a valaha mért legnagyobb vihar, hanem az 1979. október 12-én tomboló Tip tájfun, amelynek a belső légnyomása 870 hPa volt, a valaha mért legalacsonyabb érték.³⁵

A Yolanda az előrejelzések szerint mintegy 25 millió embert életét és lakóhelyét fenyegette. Veszélyben volt a főváros Manila, Cebu a Fülöp-szigetek második legnagyobb városa, ahol az előrejelzések szerint a vihar szeme vonult át. A tájfun útjába esett Boracay, az ország luxusnyaralóparadicsoma. A tájfun hírére a turisták igyekeztek elhagyni az országot, de a vihar miatt egyre több repülőjáratot töröltek a térségben. Az ország nagy részén bezárták az iskolákat, a munkahelyeket és a boltokat, leállt a tömegközlekedés, a vihar ezen kívül csuszamlásokat, áradásokat, áramkimaradást okozott.

A Yolanda tájfun közel 1200 halálos áldozatot követelt és óriási pusztítás okozott Tacloban kikötővárosában, ahol egy nemzetközi repülőtér található, amelyben komoly károk keletkeztek. A városában szinte minden ház megrongálódott vagy összedőlt. Többek között súlyosan károsodott az irányítótorony és tönkrementek a távközlési berendezések is. Ennek következtében a segélyszállítmányok megérkezése és továbbjuttatása komoly problémákba ütközött, valamint a katasztrófaturistáknak is más módszert kellett választani a szigetre való bejutáshoz.³⁶

³³ (Szerkesztette: Rosta Petronella Forrás: Viharmadár Délkelet-Ázsia fölött,

http://www.eletestudomany.hu/viharmadar_delkelet-azsia_folott, (Megnyitva 2014. január 9.)

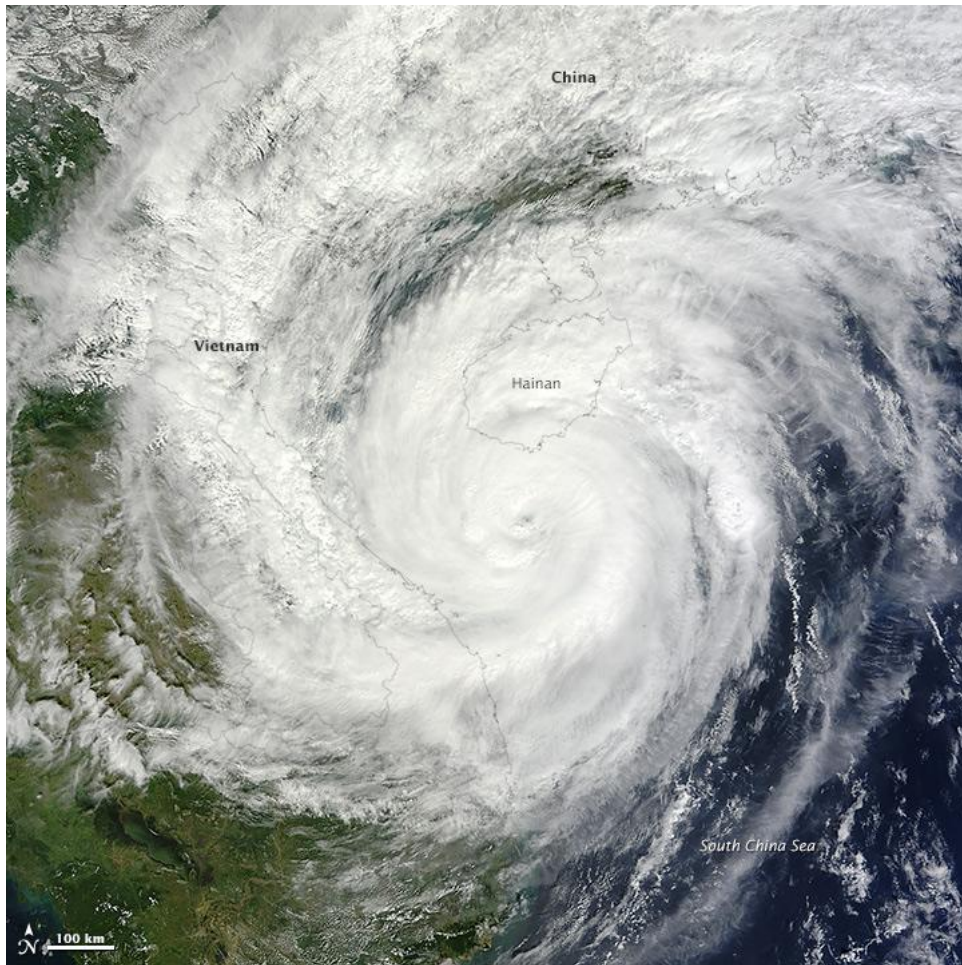
³⁴ Lásd Digital Typhoon list, ahol a valaha mért legnagyobb erősségű tájfunok listája található, a Haiyan, az előkelő negyedik helyen található.

http://agora.ex.nii.ac.jp/cgi-bin/dt/search_name2.pl?lang=en&sort=maxw&order=dec&stype=number&mtype=se&gid=52ddaed0a578db93a375d77c0615fe1e&basin=wnp<=w, (Megnyitva 2014. január 19.)

³⁵ John M. Dunnavan-John W. Diercks: An Analysis of Super Typhoon Tip (October 1979), Monthly weather Review, November 1980, Volume 108. p. 1915–1923.

<http://journals.ametsoc.org/doi/pdf/10.1175/1520-0493%281980%29108%3C1915%3AAAOSTT%3E2.0.CO%3B2>, (Megnyitva 2014. január 18.)

³⁶ 1200 halott a Fülöp-szigeteki tájfunban, <http://444.hu/2013/11/09/legalabb-szaz-embert-megolt-a-yolanda-tajfun/>, (Megnyitva 2014. január 14.)

2. ábra NASA űrfelvétel a Yolanda szupertájfunról³⁷

A Yolanda tájfun okozta események kronológia szerint:³⁸

2013. november 6. A tájfun belépett a Fülöp-szigetek területére.

2013. november 7. Az ereje annyira megnőtt, hogy intenzitását növelve folytatta az útját.

2013. november 8.

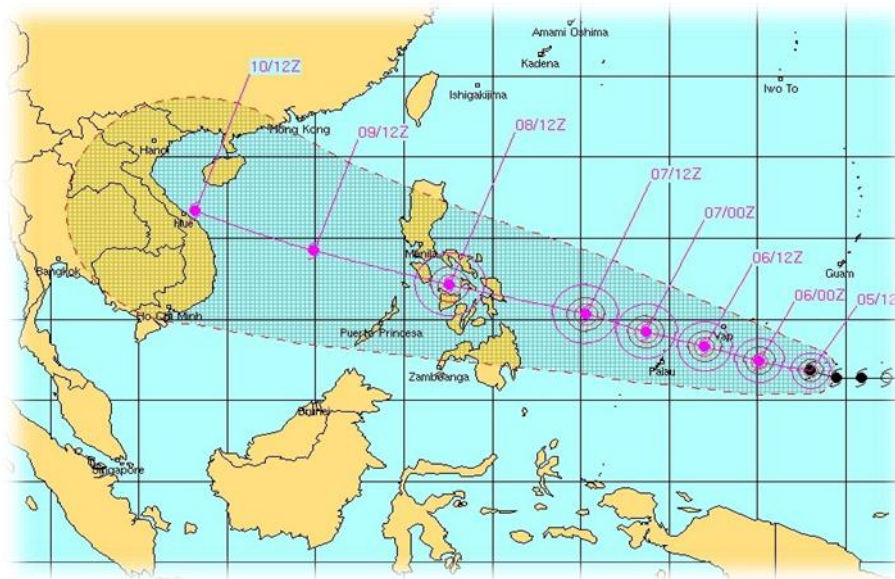
- 4:40 → A tájfun először ért partot Samarban
- 7:00 → Másodszor ért partot Leytén
- 9:40 → Elérte Cebu-t
- 10:40 → Még mindig Cebu szigetét pusztítja
- 12:00 → Iloilo szigetén pusztít
- 20:00 → Palawannál ért szárazföldet, ezt követően veszített erejéből

2013. november 9. A tájfun nagymértékben veszített erejéből, majd elhagyta a Fülöp-szigetek térségét.

A 3. sz. ábra a Yolanda útját szemlélteti.

³⁷ Forrás: <http://earthobservatory.nasa.gov/NaturalHazards/view.php?id=82372&src=twitter-nh>,
Megnyitva: 2014. január 21.

³⁸ USEC Eduardo D. Del Rosario: NDRRMC Update, SitRep. No. 74 Effects of Typhoon Yolanda (Haiyan) – 27 December 2013, p. 56.

3. ábra A Yolanda tájfun útja³⁹

Megfigyelhető, hogy a tájfun keletről nyugati irányba haladt, és összesen öt alkalommal ért partot a Fülöp-szigeteken. A legnagyobb pusztítást Leyte és Samar szigeteken okozta. Leytén a tengerszint 3–5 méterrel is megemelkedett.⁴⁰ Útját a Dél-kínai tenger felett folytatta, amíg el nem érte Vietnámot és Dél-Kínát. Szerencsére itt már annyit veszített az erejéből, hogy nem okozott olyan súlyos károkat, mint a Fülöp-szigeteken és halálos áldozatokat sem követelt. Ennek ellenére a jelentések szerint Vietnámban 600 000 embert kellett kitelepíteni.

HELYREÁLLÍTÁS, SEGÉLYEK⁴¹

A USAID szervezet⁴² által összeállított információk alapján a 2013. december 31-ei állapot szerint a Yolanda tájfun 16 millió embert érintett, 6155 ember halt meg, 4,1 millió ember kényszerült elhagyni a lakóhelyét, 1,1 millió ház dőlt romba vagy sérült meg, a károkat 8,2 milliárd amerikai dollárra becsülték.⁴³

A Yolanda pusztítása óriási mértékű volt, amelynek következményeit a mai napig nem tudták felszámolni. A túlélőknek nemcsak a katasztrófával kellett szembesülniük, hanem szeretteik, otthonaik elvesztésével is, továbbá sokaknak a természeti csapás következtében élelemre, vízre, menedékre és orvosi ellátásra is szüksége volt. A katasztrófa következtében súlyosan sérült infrastruktúra miatt számos túlélőnek nem tudtak segítséget biztosítani. Ahogy már

³⁹ Forrás: <http://dailypostal.com/wp-content/uploads/2013/11/426325.jpg>, Megnyitva 2014. január 14.

⁴⁰ Hatalmas pusztítást okozott a Yolanda tájfun, <http://www.meteoline.hu/?m=8&nid=4021>, (Megnyitva: 2014. január 14.)

⁴¹ William Sabandar and Lilianne Fan - In the wake of Haiyan: Lessons from Indonesia and Haiti (<http://www.rappler.com/thought-leaders/43897-haiyan-lessons-from-indonesia-haiti>) (Megnyitva: 2014. január 17.)

⁴² USAID: United States Agency for International Development. 1961-ben hozta létre John F. Kennedy. Működési területei: Afrika, Ázsia, Latin Amerika és Európa.

⁴³ USAID from the American People, <http://www.usaid.gov/haiyan>, Typhoon Haiyan (Yolanda); 12/31/2013 Typhoon Haiyan/Yolanda Fact Sheet and Map http://www.usaid.gov/sites/default/files/documents/1866/typhoon_yolanda_haiyan_fs19_12-31-2013.pdf, (Megnyitva 2014. január 18.)

korábban említettük, a nemzetközi repülőtér is súlyosan károsodott. Járványveszély is kialakult a temetetlen halottak százai, valamint a víz-, élelmiszer-, gyógyszer- és egészségügyi ellátás hiánya miatt.

A pusztítás teljes mértéke még a mai napig nem állapítható meg, „de az világos, hogy ez egy nagyon masszív és összetett humanitárius válság, ami igen komoly helyreállítási munkálatokat igényel”.⁴⁴

Minden egyes katasztrófa után, a legkritikusabb feladat a helyreállítási folyamat során a vezetés megszervezése. Fontos, hogy a vezetőknek olyan közel kell lenniük a kárterülethez, amennyire ez lehetséges, a bekövetkező helyzet átláthatósága és a koordináció miatt. A Fülöp-szigeteki tájfun esetén ez azt jelenti, hogy minden egyes nemzetközi segítséget és felajánlást az ország kormányának kell koordinálni, hiszen a határozott vezetés és koordináció nagyban hozzájárul egy terület mihamarabbi helyreállításához.

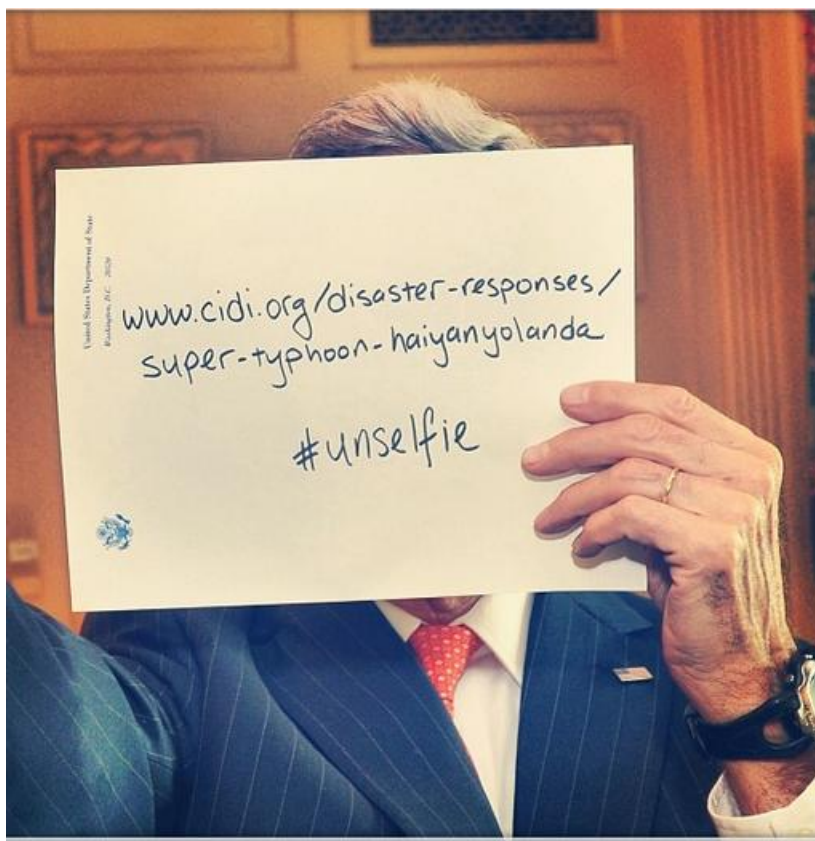
A helyreállítás alatt az elsődleges feladat az emberek életéhez szükséges alapvető feltételek biztosítása, mint a tiszta és iható ivóvíz, élelem, valamiféle menedék megteremtése volt. A tájfun következtében több mint 2,5 millió ember szorult élelem segélyre. Ezt követően kezdődött meg a házak és a megrongálódott, tönkrement infrastruktúra helyreállítása. A Yolanda tájfun következtében több mint 300 000 ház vált lakhatatlanná és mintegy másfél millió ember kényszerült ideiglenesen létrehozott táborokba addig, amíg lakását helyre nem hozzák, vagy támogatással ő maga fel nem újítja.

A Fülöp-szigeteknek számos ország nyújtott és nyújt segítséget a mai napig, amelyek közül az Amerikai Egyesült Államokat és hazánkat emelnénk ki. Az USA külügyminisztere, John Kerry, igen érdekes módon szerzett adományokat. Egy ismert közösségi oldal⁴⁵ felhasználásával segítséget kért az emberektől, hogy járuljanak hozzá az áldozatok számára rendezett jótékonyági akcióhoz, amelynek a „GivingTuesday” nevet adták. A felhívás keretében feltöltött egy fényképet, amelyen egy papírt tart az arca elé, egy honlap címével. Ez annak a weboldalnak az elérhetősége, amelyen részletes információk olvashatók a segítségnyújtás lehetséges módjairól.⁴⁶

⁴⁴ William Sabandar és Lilianne Fan i. m.

⁴⁵ Említésre méltó, hogy a közösségi oldalak katasztrófák ideje alatt sok segítséget tudnak nyújtani a lakosság számára.

⁴⁶ 2013 mérföldkő – számba menő eseményei, <http://ircblog.usembassy.hu/2014/01/08/2013-merfoldko-szamba-meno-esemenyei/>, (Megnyitva: 2014. január 17.)

4. ábra John Kerry felhívása⁴⁷

Az Amerikai Egyesült Államok több polgári és katonai segélyszállítmányt is elindított a Fülöp-szigetekre. Elsőként az Egyesült Államok Csendes-óceáni Parancsnoksága 90 tengerészgyalogossal és tengerésszel kezdte meg a kutató-mentő akciót, pedig a mentéshez légi támogatást is nyújtott. Az USAID fejlesztési szervezet rengeteg sátrat és higiéniai felszerelést szállított a katasztrófa sújtotta területekre, ezzel közel 10 ezer embernek nyújtva segítséget. Ezen kívül 55 tonna élelmiszerrel is támogatták a szigetországot, ami öt napi ételment jelentett 20 ezer gyermek és 15 ezer felnőtt számára. A legtöbb segélyszállítmányra Leyte szigetén volt szükség, ahol a Yolanda tájfun a legnagyobb pusztítást végezte.⁴⁸

Hazánk első lépésként egy, a Fővárosi Vízművek által felajánlott víztisztító berendezést szállított a Fülöp-szigetekre. Az eszköz segítségével napi 100 ezer liter tiszta víz előállítására nyílt lehetőség. A berendezés a szennyezett vizet speciális technikával tisztítja, és ezzel biztosítja az életben maradáshoz az egyik alapvető feltételt. Magyarország két ENSZ projektet: az egészségügyi veszélyeknek kitett, árván maradt gyermekekkel foglalkozó, valamint a gyermeket váró nők higiéniai és orvosi ellátásával kapcsolatos programot támogatott. Erre hazánk közel 50 millió forintot fordított.⁴⁹

⁴⁷ Forrás: <http://instagram.com/p/gv24mwAh1R/#>, (Megnyitva: 2014. január 21.)

⁴⁸ Amerika beveti magát a Fülöp-szigeteken, http://mno.hu/kulfold_archiv/amerika-beveti-magat-a-fulop-szigeteken-1194666, Haiyan tájfun: megrázó beszámoló, magyar segítség. <http://erdely.ma/vilag.php?id=152686>, (Megnyitva: 2014. január 14.)

⁴⁹ Haiyan tájfun: példaértékű a magyar segítség, <http://mno.hu/belfold/haiyan-tajfun-peldaerteku-a-magyar-segitseg-1204008>, (Megnyitva: 2014. január 17.)

A Magyar Református Szeretetszolgálat nyolctagú orvos csoporttal indult a Fülöp-szigetekre. Elsődleges cél az orvosi ellátás volt, de ezen kívül adományt is vittek. Az orvos csoport teljesen önálló kórházi sátorral is rendelkezik, amely lehetővé tette, hogy a sérülteket a helyszínre szállítást követően azonnali ellátásban részesítsék. Adományként rengeteg gyógyszert, kötszert, fájdalomcsillapítót vittek. Ezt követően a Baptista Szeretetszolgálat humanitárius szolgálata is megkezdte segítő munkálatait.

A katasztrófát követő időszak alatt hazánkban folyamatosan készenlétben állt a HUNOR⁵⁰ hivatásos nehéz-kutató mentő szervezet, de bevetésére nem került sor a szigetországban.

KÁROK, ÁLDOZATOK

A 2013 novemberében tomboló Yolanda tájfunnt követően az amerikai National Disaster Risk Reduction and Management Council⁵¹ a *szupertájfunról* következő összefoglaló jelentést készített. E szerint:

- **6201** a bejelentett halálesetek száma;
- **1785** az eltűntek száma;
- **28 626** a sérültek száma;
- **4,02 millió** a kitelepített emberek száma;
- **381** evakuációs központ biztosít átmeneti szállást **101 527** embernek;
- **3,99 millió** családnál, barátoknál, házaknál élő kitelepített ember (869 971 család);
- **1 140 332** károsodott (**589 404**) és romba dőlő (**550 928**) ház;
- **2,4 millió** élelmiszersegélyre szoruló ember;
- **2200** egészségügyi létesítmény szenvedett károkat az érintett területeken;
- **5,6 millió** érintett megélhetési forrás, megsemmisült, vagy működésképtelenné vált;
- **60–70%** gazda – aki rizstermesztésből és kókusz ültetvényekből él – veszítette el megélhetésének forrását;
- **80–100%-a** a legsúlyosabban érintett területek népességének nem jut telekommunikáció;
- **4 millió** tetőlemez (hullámpala) szükséges a sérült tetők megjavításához;
- **784,57 millió USD (578,44 millió EUR)** – becsült teljes kár.⁵²

Az ENSZ Office for the Coordination of Humanitarian Affairs⁵³ helyzetjelentése szerint a Yolanda pusztítása 14,1 millió embert érintett, 4,1 millió ember kényszerült a lakóhelye elhagyására, 1,1 millió ház sérült meg, 6190 fő a halálos áldozatok száma és 1785 fő tűnt el.⁵⁴

⁵⁰ Hungarian National Organisation for Rescue Services - hivatásos, nehéz kutató-mentő speciális, különleges mentőszervezet. Nemzetközi bevetés esetén a riasztást, vezetést és irányítást a BM OKF végzi, ahogy a HUSZÁR mentőcsapat esetén is.

⁵¹ Lásd National Disaster Risk Reduction and Management Council honlapját, <http://www.ndrrmc.gov.ph/>, (Megnyitva: 2014. január 21.)

⁵² Eduardo D. Del Rosario: NDRRMC Update, SitRep. No.65- 92 Effects of Typhoon Yolanda (Haiyan) – 2013. december 17. – 2014. január 14.

⁵³ UN Office for the Coordination of Humanitarian Affairs honlapja <http://www.unocha.org/>, (Megnyitva: 2014. január 21.)

⁵⁴ OCHA Philippines: Typhoon Haiyan Situation Report No. 32 (as of 14 January 2014) p. 8.

A KATASZTRÓFATURISTÁK

A Yolanda tájfun óriási kárt okozott az ország turizmusában is. A Fülöp-szigetek rengeteg látogatót vonz, de természetesen egy ilyen katasztrófát követően a számuk jelentősen lecsökkent, mert a katasztrófaturisták közel sincsenek olyan számban, mint a hétköznapi látogatók. Ennek következtében a Turisztikai Világszervezet (UN World Tourism Organization, UNWTO) főtitkára, Taleb Rifai azt nyilatkozta, hogy minden lehetőséget kihasználnak arra, hogy az ország turizmusát helyre állítsák, továbbá arra kérte az összes turisztikai vállalkozást és turistát, hogy minden lehetséges módon segítsék az ENSZ segélyprogramjait.⁵⁵ A turizmus helyreállítása azért fontos az ország számára, mert a gazdaság ezen ága az ország GDP-jének több mint 8%-át teszi ki, ami nem elhanyagolható.⁵⁶

A Fülöp-szigetekre utakat szervező utazási irodák arra buzdítják a turistákat, hogy a történekm ellenére látogassanak el a katasztrófa sújtotta területekre, mivel ezzel elő tudják segíteni a tájfun előtti állapot mielőbbi visszaállítását. Több hirdetés hangsúlyozta a turizmus fontosságát és több épségben maradt területről is közöltek fotókat, a látogatók megnyugtatása érdekében. Volt olyan utazási iroda is, amely öt napos hajóutakat szervezett a tájfun pusztította szigetek között. A következő fotó a Fülöp-szigeteken készült, ami a katasztrófaturistákat ábrázolja.

5. ábra Katasztrófaturisták a Yolanda pusztítása után⁵⁷

A hasonló volt a helyzet a Fukushimában történt katasztrófát követően is. Ez esetben a japán külügyminisztérium bejelentette, hogy ingyen vízumot kapnak azok a külföldről érkező katasztrófaturisták, akik meglátogatják a földrengés (2011. március 11.) és szökőár pusztította területeket vagy az atomerőmű környékét. Abban az esetben válik a vízum ingyenessé, ha

⁵⁵ UNWTO calls for support to the Philippines. <http://media.unwto.org/press-release/2013-11-12/unwto-calls-support-philippines>, (Megnyitva 2014. január 21.), Minden segítségre szükség van a tájfun sújtotta Fülöp-szigeteken, http://www.turizmusonline.hu/cikk/utazasra_nem_javasolt_tersegek, (Megnyitva: 2014. január 21.)

⁵⁶ Tourists urged to holiday in the Philippines after Typhoon Haiyan <http://www.theguardian.com/travel/2013/nov/27/tourists-urged-return-the-philippines-typhoon-haiyan>, (Megnyitva: 2014. január 21.)

⁵⁷ Forrás: 600 ezer földönfutó, több száz halott: így pusztított a szupertájfun. Nagyítás fotógaléria. http://hvg.hu/nagyitas/20131111_tajfun_fulopszigetek_Nagyitasfotogaleria#kep15, (Megnyitva: 2014. január 21.)

valamilyen dokumentummal igazolni tudják az ottlétüket (szállásfoglalás, repülőjegy stb.). Ez a kiváltság 5 éven keresztül lesz érvényes.⁵⁸

ÖSSZEGZÉS

A cikkben a katasztrófaturizmus fogalma és ágazatai tisztázása mellett, a Yolanda tájfun esettanulmány segítségével próbáltuk megvilágítani ezt a rendkívül megosztó jelenséget. A katasztrófaturizmus sajnálatos módon, Magyarországon igen csekély szakirodalommal rendelkezik, a fogalma sem definiált, azonban a turizmusföldrajznak vannak neves hazai szakértői (Aubert, Árva, Kardosné). Ezzel ellentétben az angolszász irodalom (Lennon, Foley, Stone, Rojek, Korstanje stb.), mind a fogalom, mind a turizmus/katasztrófaturizmus definíciója és változatossága (grief tourism, disaster tourism, dark tourism, thanatourism stb.) tekintetében fényévekkel előttünk jár. Komoly egyetemek, kutató intézetek foglalkoznak ezzel a témával behatóan. Morális és etikai kérdések is felvetődnek, hiszen az áldozatokat holtukban is megilleti az emberi méltósághoz való jog.

A világ sok részén, hazánkban is szinte kizárólag negatív fogalmak és érzések kapcsolódik csak a katasztrófaturizmushoz, azonban vannak olyan pozitív példák a világban, ahol ezt a fajta turizmust egy adott katasztrófa- sújtotta régió/térség fejlesztésére fordítják. Az oktatás/felkészítésnek számos pozitív példája is ismert a világban. A nemzetközi szervezetek (NATO EADCR, UN OCHA stb.) és a hazai szervezetek, hivatásos és civil mentő- és segélyszervezetek szerepe is megkerülhetetlen.

Ábrák és táblázatok jegyzéke:

1. ábra A Yolanda szupertájfún.
2. ábra NASA űrfelvétel a Yolanda szupertájfúnról.
3. ábra A Yolanda tájfun útja.
4. ábra John Kerry felhívása.
5. ábra Katasztrófaturisták a Yolanda pusztítása után.
6. táblázat A Dvorak-skála.

FELHASZNÁLT IRODALOM, FORRÁS

1. Árbócz Lilla: A katasztrófaturisták 10 kedvenc helye a világban
http://www.femina.hu/utazas/kepes_cikkek/megrazo_kepek_a_katasztrofaturistak_10_kedvenc_helye_a_vilagban, (Megnyitva 2014. január 12.)
2. Árva László: Új típusú turizmus, új típusú turizmus marketing a poszt-indusztriális korban, Szolnoki Főiskola, 2012. p. 116.
3. Aubert Antal: 23. A globális turizmus jellemzői és trendjei geográfiai megközelítésben, pp. 646-666. In: Tóth József (Szerk.): Világföldrajz, Akadémia Kiadó, Budapest,
4. Courtney C. Reed: Shedding Light on Dark Tourism
<http://www.gonomad.com/1047-shedding-light-on-dark-tourism> (Megnyitva 2014. január 5.)

⁵⁸ Japán: ingyen vízum a katasztrófaturistáknak – http://hvg.hu/vilag/20111107_japan_ingyen_vizum, (Megnyitva: 2014. január 21.)

5. Darryl Coote: Exploitation or healthy interest? An analysis of dark tourism, *The Jeju Weekly*, 2010. June 12, <http://www.jejuweekly.com/news/articleView.html?idxno=776> (Megnyitva 2014. január 5.)
6. Foley, M., and J.J. Lennon 1996 JFK and Dark Tourism: A Fascination With Assassination. *International Journal of Heritage Studies* 2: pp. 198–211.
7. Foley, M., and J.J. Lennon 1997 Dark Tourism – An Ethical Dilemma. In *Strategic Issues for the Hospitality, Tourism and Leisure Industries*, M. Foley, J.J. Lennon, and G. Maxwell, eds., pp. 153–164. London: Cassell.
8. Japán: Ingyen vízum katasztrófaturistáknak http://hvg.hu/vilag/20111107_japan_ingyen_vizum (Megnyitva 2014. január 15.)
9. Jayson Blair: Tragedy turns to tourism at Ground Zero, *The Age*, June 29 2002 <http://www.theage.com.au/articles/2002/06/28/1023864657451.html> (Megnyitva 2014. január 4.)
10. Kardos Zoltánné: Turisztikai ismeretek, egyetemi tankönyv, Keszthely, 2011. p. 117. http://www.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop425/0034_turisztikai_ismeretek/adatok.html (Megnyitva 2014. január 5.)
11. Katasztrófa-attrakciókat javasolnak Devecserre és Kolontárra http://hvg.hu/itthon/20111011_devecser_kolontar_katasztrofaturizmus (Megnyitva 2014. január 10.)
12. Katasztrófaturistákat kellett kimenteni a Costa Concordiánál : http://hvg.hu/vilag/20130107_Katasztrofaturistakat_kellett_kimenteni_a (Megnyitva 2014. január 12.)
13. Korstanje, M. 2011. „Detaching the elementary forms of Dark Tourism”. *Anatolia, an international Journal of Tourism and Hospitality Research*. Vol 22 (3), pp. 424–427.
14. Korstanje, M. 2012. „Review of The Discourse of Tragedy: what Cromagnon Represents”. *Essays in Philosophy*, Vol. 13 (1), pp. 392–394. Oregon, USA
15. Máger Judit: Miért örülünk más bajának? http://medizona.hu/test_es_lelek/20101220_katasztrofak_balesetek_kivancsisag.aspx (Megnyitva 2014. január 7.)
16. Richard Sharpley and Philip R. Stone: *The Darker Side of Travel, The Theory and Practice of Dark Tourism*, Channel View Publication, Bristol–Buffalo–Toronto, 2009. p. 286.
17. Tourists urged to holiday in the Philippines after Typhoon Haiyan <http://www.theguardian.com/travel/2013/nov/27/tourists-urged-return-the-philippines-typhoon-haiyan> (Megnyitva 2014. január 20.)